

เตรียมตัวให้พร้อม ก่อนเข้าห้องผ่าตัด (ตอนที่ 1)

ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ แต่ใครจะหลีกเลี่ยงโรคร้ายไข้เจ็บไปได้ละ บางคนเจ็บป่วยเล็กน้อย แต่บางคนเป็นหนัก และสิ่งที่ทุกคนไม่อยากให้เกิดขึ้นกับตนเองก็คือ “การผ่าตัด” แล้วท่านจะท้ออย่างไรเมื่อแพทย์บอกว่าต้องทำผ่าตัดตัวท่านหรือคนที่ท่านรัก

ก่อนอื่นต้องคงต้องตั้งสติให้ดีเสียก่อน ถ้ามแพทย์ให้แน่ชัดว่าโรคที่เป็นคืออะไร จำเป็นต้องทำผ่าตัดจริงหรือ รักษาวิธีอื่นได้หรือไม่เช่นรักษาด้วยยาหรือทำกายภาพบำบัด แต่เมื่อรู้แน่แล้วว่าต้องทำผ่าตัดสถานเดียวก็ต้องทำใจแล้วละ

หลังจากนั้นลองถามให้ละเอียดต่อไปซิว่าการทำผ่าตัดนั้นเป็นผ่าตัดชนิดใด เป็นการผ่าตัดใหญ่หรือผ่าตัดเล็กน้อย แต่ท่านก็เข้าใจได้ว่าไม่ว่าจะทำผ่าตัดแบบไหนก็ตามโดยหลักการแล้วต้องทำโดยไม่ให้ความเจ็บปวดในขณะที่ผ่าตัด

การทำให้ไม่มีความเจ็บปวดขณะผ่าตัดนั้นเรียกกันว่า “การให้ยาระงับความรู้สึก” ส่วนวิธีการให้ยาระงับความรู้สึกก็มีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับ

- ชนิดของการผ่าตัด
- โรคของผู้ป่วย
- การเลือกของผู้ป่วย
- การเลือกของแพทย์

แต่จะให้ยาระงับความรู้สึกวิธีใดก็ตามก็ต้องมีหลักการอย่างเดียวกันคือ

- ไม่มีความเจ็บปวดขณะทำผ่าตัด
- แพทย์สามารถทำผ่าตัดได้สะดวก
- เป็นวิธีที่ให้ความปลอดภัยกับผู้ป่วยที่ดีที่สุด
- เป็นวิธีที่แพทย์มีความชำนาญ
- เป็นวิธีที่ผู้ป่วยยินยอม

การให้ยาระงับความรู้สึกแบ่งเป็น 5 ประเภทใหญ่ ๆ

- **การใช้ยาชาเฉพาะที่ (Topical anesthesia)** เป็นการให้ยาชา ทา สเปรย์ หรืออม ใช้กับการทำหัตถการที่เจ็บไม่รุนแรง เช่นการทำเลเซอร์ผิวหนัง ใช้ยาชาทาทั้งไว้ประมาณครึ่งชั่วโมง การใช้ยาชาใส่ในท่อปัสสาวะเพื่อส่องกล้องตรวจทางเดินปัสสาวะ การอมยาชาทำให้ชาในปากและคอ ร่วมกับการสเปรย์ยาชาในคอในปากเพื่อส่องกล้องตรวจระบบทางเดินอาหารส่วนบน (หลอดอาหาร กระเพาะอาหาร) และการส่องกล้องตรวจระบบทางเดินหายใจ (หลอดลม)

- **การฉีดยาเฉพาะที่** คือการฉีดยาจำนวนจำกัดตรงตำแหน่งที่ทำผ่าตัดหรือโดยรอบตำแหน่งที่ทำผ่าตัด การทำวิธีนี้จะใช้กับการทำผ่าตัดเล็กๆ ตื่นๆ เช่น ผ่าตัดติ่ง เนื้องอกเล็กๆ ที่บริเวณผิวหนัง ก้อนไขมันตื้นๆ ตลอดจนการเย็บแผลที่ไม่รุนแรง ไม่ลึก เช่น เนื้องอกเล็กๆ ตื้นๆ ที่เต้านม ก้อนถุงน้ำหรือซิสต์ (cyst) ใต้ผิวหนัง บาดแผลถูกของมีคม หัวแตก ที่ไม่ใหญ่ ไม่ลึก เป็นต้น
- **การระงับความรู้สึกเฉพาะส่วน**
 - **บล็อกเส้นประสาท** (Regional block /nerve block) โดยใช้ยาชาฉีดตรงตำแหน่งที่มีเส้นประสาทที่เลี้ยงส่วนต่างๆ ของร่างกาย เลือกเฉพาะส่วนหรือข้างที่จะทำผ่าตัด เช่น บล็อกกลุ่มเส้นประสาทที่ไปเลี้ยงแขน (Brachial nerve block) เป็นการฉีดยาชาฉีดตรงบริเวณคอ หรือเหนือกระดูกไหปลาร้าตรงตำแหน่งที่กลุ่มเส้นประสาทอยู่ทำให้ชาแขนข้างนั้นทั้งแขน สามารถทำผ่าตัดได้ เช่น ทำผ่าตัดกระดูกแขนหัก ทำผ่าตัดมือ ต่อนิ้วมือ ต่อเส้นประสาทได้
 - **บล็อกหลัง** เป็นการฉีดยาตรงช่องระหว่างข้อต่อกระดูกสันหลังเข้าไปในช่องว่างระหว่างชั้นคลุมเส้นประสาท (Epidural block) หรือฉีดยาเข้าไปในน้ำไขสันหลัง (spinal block) จะทำให้ร่างกายส่วนล่างสามารถทำผ่าตัดได้ ได้แก่ ทำผ่าตัดช่องท้อง เช่น ผ่าตัดคลอด ผ่าตัดรังไข่หรือมดลูก ผ่าตัดต่อมลูกหมาก ผ่าตัดทวารหนัก เช่นริดสีดวงทวาร ฝีคัณฑสูตร ผ่าตัดไส้เลื่อน ผ่าตัดกระดูกสะโพก กระดูกขา ข้อเข่า ถึงเท้า เป็นต้น
 - **นอกจากนี้ยังสามารถบล็อกเส้นประสาทอื่นได้อีกหลายแห่ง** เช่น เส้นประสาทที่ไปเลี้ยงขา ทำให้ขาเฉพาะส่วนขาข้างที่ต้องการทำผ่าตัด กระดูกต้นขา ผ่าตัดเปลี่ยนเข่า เป็นต้น

การให้ยาระงับความรู้สึกเฉพาะส่วนเป็นการทำให้ชาไม่มีความรู้สึกและส่วนนั้นจะไม่มีแรง ขยับเขยื้อนไม่ได้ แต่ยังรู้สึกตัว ไม่หลับ ไม่สลบ

- **การวางยาสลบ** เป็นการให้ยาระงับความรู้สึกชนิดที่ทำให้ไม่รู้สึกรู้ตัว ไม่เจ็บไม่ปวด ใช้กับการทำผ่าตัดทุกชนิด และเป็นทางเลือกสำหรับผู้ป่วยที่ไม่สามารถใช้วิธีข้างต้นได้ หรือเป็นวิธีที่ผู้ป่วยไม่ต้องการรู้สึกตัวขณะทำผ่าตัด หรือกลัวการฉีดยาบล็อกดังกล่าว
- **การให้ยาระงับความรู้สึกผสมผสานกัน** ทำการ**บล็อก**ตำแหน่งต่างๆ ตามชนิดการผ่าตัด ผสมกับการวางยาสลบทำการ**บล็อก**ตำแหน่งต่างๆ ตามชนิดการผ่าตัด ผสมกับการให้ยาให้หลับแต่ไม่สลบ ซึ่งวิธีนี้จะดีกับผู้ป่วย **บล็อก** แต่มีความเครียด กังวล กลัว ก็จะได้รับยานอนหลับระหว่างการผ่าตัด ทำให้สบายขึ้น

บทความโดย แพทย์หญิงนงนรินทร์ คงศักดิ์ตระกูล

วิสัญญีแพทย์ โรงพยาบาลเปาโลเมโมเรียล พหลโยธิน

เรียบเรียงโดย รศ.บุญเทียม คงศักดิ์ตระกูล

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล